

การผลิตผักปลอดสารพิษในอำเภอแม่ลาน จังหวัดปัตตานี

Production of Pesticide-Free Vegetables in Mae Lan District, Pattani Province

พรสวรรค์ เพชรรัตน์^{1*} อรุณี ม่วงแก้วงาม¹ วิไลวัลย์ แก้วตาทิพย์¹ สมทบ เวทโอสถ¹ และนิราณี ปือราเฮง²

Phonsawan Phetrat^{1*}, Arunee Muangkaewngam¹, Wilaiwan Kaewtathip¹,

Somthob Wetosot¹ and Niranee Bueraheng²

¹สาขาวิชาเทคโนโลยีและนวัตกรรมการเกษตร คณะวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและการเกษตร มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา อ. เมือง จ.ยะลา 95000

²สาขาวิชาสัตวศาสตร์และธุรกิจปศุสัตว์ คณะวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและการเกษตร มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา อ. เมือง จ. ยะลา 95000

¹Program in Technology and Innovative Agriculture, Faculty of Science Technology and Agriculture, Yala Rajabhat University, 95000

²Program in Animal Science and Livestock Business, Faculty of Science Technology and Agriculture, Yala Rajabhat University, 95000

*Corresponding author, e-mail: ponsawan.p@yru.ac.th

(Received: May 27, 2022; Revised: Aug 16, 2022; Accepted: Aug 24, 2022)

บทคัดย่อ

ผักปลอดสารพิษเป็นที่ต้องการของตลาด เนื่องจากผู้บริโภคหันมาดูแลสุขภาพและใส่ใจสุขภาพเพิ่มมากขึ้น การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการผลิต ปัญหาและอุปสรรคการผลิตผักปลอดสารพิษในอำเภอแม่ลาน จังหวัดปัตตานี จากกลุ่มตัวอย่างผู้ผลิตผักปลอดสารพิษ จำนวน 29 ครัวเรือน เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนาพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ผลิตผักปลอดสารพิษเป็นอาชีพเสริม มีประสบการณ์ในการผลิตผักปลอดสารพิษน้อยกว่า 5 ปี ขนาดพื้นที่ผลิตน้อยกว่า 5 ไร่ ใช้แรงงานในครัวเรือน จำนวน 1 – 2 คน ผลิตผักเศรษฐกิจและผักพื้นบ้านจำนวน 15 ชนิด ผักที่มีการผลิตมากที่สุด คือ แตงกวา มีการใช้ปุ๋ยเคมีร่วมกับปุ๋ยอินทรีย์ในการปรับปรุงดินและการเจริญเติบโตของผัก ส่วนการป้องกันและกำจัดศัตรูพืชใช้สารสกัดจากพืชและสารเคมี เก็บเกี่ยวผลผลิตในระยะที่ปลอดภัยและขายปลีกให้กับผู้บริโภคในชุมชน รายได้จากการจำหน่ายผลผลิตน้อยกว่า 100,000 บาทต่อปี การผลิตผักปลอดสารพิษทั้งหมดยังไม่ได้ขอรับรองมาตรฐาน เกษตรกรมีปัญหาและอุปสรรคในการผลิตผักปลอดสารพิษ 2 ด้าน คือ ด้านการผลิตและด้านการตลาด ด้านการผลิตพบปัญหาโรคและแมลงศัตรูพืช ปัญหาวัชพืช การขาดแคลนน้ำสำหรับการผลิตผักในฤดูแล้ง น้ำท่วมขังพื้นที่ผลิตผักในฤดูฝน ขาดเงินทุน ส่วนปัญหาตลาดเป็นความไม่แน่นอนของตลาดรับซื้อผลผลิต และราคาผลผลิตที่ต่ำ ดังนั้นการหาตลาดหรือสร้างระบบกลไกการรับซื้อผลผลิตผักปลอดสารพิษที่มีเสถียรภาพทั้งปริมาณผลผลิตและราคา รวมทั้งพัฒนาความรู้ให้กับเกษตรกรเกี่ยวกับการจัดการผลิตผักปลอดสารพิษเป็นเรื่องที่จำเป็นต้องดำเนินการ

คำสำคัญ : การผลิต ผักปลอดสารพิษ การตลาด อำเภอแม่ลาน จังหวัดปัตตานี

Abstract

Pesticide-free vegetables are in great demand due to the consumers aware of their health. Thus, this study aims to investigate the situations, problems and obstacles of pesticide-free vegetable production in Mae Lan district, Pattani province from 29 vegetable farmers. The data were collected from interview using a questionnaire and analyzed using descriptive statistic. The findings showed that most of the farmers produce pesticide-free vegetables as their supplement job with 1-2 family members for less than 5 years in planting area of less than 5 rai. Among 15 of economic and local vegetables, cucumber was the most popular. Both chemical and organic fertilizers were used for soil improvement and growth of vegetable. For pest control plant extracts and chemicals were applied, harvested at safety period and sold to the local consumers. The income obtained from this activity was less than 100,000 Baht a year. So far, the pesticide-free vegetable production had not certified and faced with 2 major problems, the production and marketing. Production problems were disease and insect pests, weeds, drought in dry season, flood in rainy season and lack of capital. Marketing problems were uncertain of market demand

and low price. It is necessarily to develop the market policy in order to secure the quantity and price of the vegetables, as well as to improve the knowledge of the farmers on production management of the pesticide-free vegetables.

Keywords: Production, Pesticide-free vegetables, Marketing, Mae Lan district, Pattani province

บทนำ

ผักเป็นพืชอาหารที่นำมารับประทานทั้งในรูปของผักสดและผลิตภัณฑ์ผักแปรรูป ผักเป็นแหล่งสำคัญของวิตามินและแร่ธาตุที่จำเป็นต่อการเสริมสร้างร่างกายให้แข็งแรงและป้องกันโรคต่าง ๆ ผู้บริโภคส่วนใหญ่จะเลือกซื้อผักที่สวยงาม ไม่มีร่องรอยการทำลายของหนอนและแมลงศัตรูพืช จึงทำให้เกษตรกรที่ทำการผลิตผักจะต้องใช้สารเคมีทางการเกษตรในกระบวนการผลิต เพื่อให้ได้ผักที่สวยงามตามความต้องการของตลาด ในปี พ.ศ. 2564 ประเทศไทยมีการนำเข้าวัตถุดิบทางการเกษตร รวมทั้งสิ้น 136,140,802.41 กิโลกรัม มูลค่า 1,324,943,373,619.31 บาท วัตถุดิบทางการเกษตรที่มีการนำเข้าสูงสุด 3 อันดับแรก คือ สารกำจัดวัชพืช 74,204,221.13 กิโลกรัม มูลค่า 1,311,496,928,099.04 บาท สารป้องกันกำจัดโรคพืช 24,248,160.75 กิโลกรัม มูลค่า 6,252,093,674.55 บาท และสารกำจัดแมลง 29,554,171.94 กิโลกรัม มูลค่า 6,180,156,324.62 บาท (The Office of Agriculture Regulation, 2022) สารเคมีที่ใช้ในการเกษตรเป็นสารพิษอันตรายที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของมนุษย์สามารถเข้าสู่ร่างกายได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม ผลกระทบต่อสุขภาพเกษตรกรส่วนมากเกิดจากการใช้หรือสัมผัสสารเคมีทางการเกษตรหรือใช้สารเคมีไม่ถูกต้อง ทำให้เกิดความเป็นพิษทั้งแบบเฉียบพลันและแบบเรื้อรังจากการสำรวจข้อมูลการใช้สารเคมีทางการเกษตรในครัวเรือนและการป่วยจากการสัมผัสสารเคมีทางการเกษตร 3 ชนิด ได้แก่ พาราควอต คลอร์ไพริฟอส และไกลโฟเสต รวม 76 จังหวัดทั่วประเทศ จำนวนทั้งสิ้น 2,779,043 ครัวเรือนพบว่า ครัวเรือนที่ไม่เคยใช้สารเคมีทางการเกษตร 1,915,569 ครัวเรือน (ร้อยละ 68.93) และครัวเรือนที่มีประวัติการใช้สารเคมีทางการเกษตร 863,474 ครัวเรือน (ร้อยละ 31.07) โดยครัวเรือนที่มีประวัติการใช้สารเคมีทางการเกษตร ยังคงใช้สารเคมีทางการเกษตรอยู่ทั้งสิ้น 675,303 ครัวเรือน (ร้อยละ 78.21) สมาชิกภายในครัวเรือนที่มีอาการผิดปกติ ได้แก่ มือสั่น 13,244 คน ชาปลายมือปลายเท้า 79,528 คน ผิวหนังอักเสบ 24,124 คน เนื้อเน่า 708 คน ไตเสื่อม (ต้องทำการฟอกไตเป็นประจำ) 2,524 คน มะเร็งเม็ดเลือดขาว 412 คน มะเร็งต่อมน้ำเหลือง 952 คน และปัญญาอ่อน 1,221 คน (Bureau of Occupational and Environmental Disease, 2021) ผลกระทบต่อสุขภาพของผู้บริโภคเนื่องจากการบริโภคผักที่มีสารเคมีตกค้าง ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศโดยเฉพาะในดิน น้ำ อากาศ สิ่งมีชีวิต ระบบห่วงโซ่อาหาร และในระบบนิเวศอื่น ๆ ที่อยู่ใกล้เคียง

จากปัญหาดังกล่าวชี้ให้เห็นได้ชัดว่า การวิจัยเกี่ยวกับการผลิตผักปลอดสารพิษมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะปัจจุบันตลาดและผู้บริโภคมีความต้องการผักปลอดภัยเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากกระแสนิยมในเรื่องรักสุขภาพและใส่ใจสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Charoensuk *et al.* (2016) พบว่า ระดับความต้องการในการบริโภคผลิตผลทางการเกษตรปลอดสารพิษในปัจจุบันอยู่ในระดับมาก มูลค่าสูงใจในการซื้อและบริโภคเพื่อสุขภาพที่ดีและความปลอดภัยในการบริโภค และผู้บริโภคมีแนวโน้มการซื้อผักปลอดสารพิษอย่างแน่นอนในอนาคต (Khatiya *et al.*, 2019) ผักปลอดสารพิษ คือ ผักที่ระบบการผลิตมีการใช้สารเคมีในการป้องกันและกำจัดศัตรูพืช รวมทั้งใช้ปุ๋ยเคมีเพื่อการเจริญเติบโต โดยผลผลิตที่ได้ อาจจะมีหรือไม่มีสารพิษตกค้าง แต่หากยังมีสารพิษตกค้างอยู่ต้องไม่เกินปริมาณที่กำหนด เพื่อความปลอดภัยของผู้บริโภค ตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข ฉบับที่ 163 พ.ศ. 2538 (Department of Agricultural Extension, 2022) การผลิตผักปลอดสารพิษ เป็นการทำการเกษตรที่มีความปลอดภัยทั้งกระบวนการผลิตและผลผลิต นำไปสู่การผลิตที่เป็นไปตามมาตรฐานคุณภาพตามที่ตลาดและผู้บริโภคต้องการ ผลการวิจัยสามารถเป็นข้อมูลนำไปสู่การพัฒนาการผลิตผักปลอดสารพิษของเกษตรกรเพื่อตอบสนองตลาดคนรักสุขภาพ อีกทั้งสามารถสร้างโอกาสให้กับเกษตรกรได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาสภาพการผลิต ปัญหา และอุปสรรคการผลิตผักปลอดสารพิษในอำเภอแม่ลาน จังหวัดปัตตานี

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยสามารถอธิบายได้เป็น 5 ประเด็นหลัก ประกอบด้วย ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

ประชากร ได้แก่ เกษตรกรผลิตผักปลอดสารพิษในอำเภอแม่ลาน จังหวัดปัตตานี จำนวน 32 ครัวเรือน (Mae Lan District Agricultural Extension, 2021) เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) ที่ผลิตผักปลอดสารพิษจำหน่ายมาแล้วไม่น้อยกว่า 3 ปี จำนวน 29 ครัวเรือน เป็นกลุ่มตัวอย่างในตำบลม่วงเตี้ย จำนวน 3 ครัวเรือน ตำบลป่าไร่ จำนวน 12 ครัวเรือน และตำบลแม่ลาน จำนวน 14 ครัวเรือน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้แบบสอบถาม มีลักษณะคำถามทั้งแบบปลายปิดและปลายเปิด แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ศาสนา สถานภาพ ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือน การประกอบอาชีพ ประสบการณ์การผลิตผักปลอดสารพิษ และรายได้ครัวเรือน

ส่วนที่ 2 ข้อมูลสภาพการผลิตผักปลอดสารพิษในอำเภอแม่ลาน จังหวัดปัตตานี

ส่วนที่ 3 ปัญหาและอุปสรรคการผลิตผักปลอดสารพิษในอำเภอแม่ลาน จังหวัดปัตตานี

ส่วนที่ 4 ข้อเสนอแนะ

3. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ โดยการนำแบบสอบถามให้คณะวิจัยทำการตรวจสอบเบื้องต้น และให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบประเมินความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม ความชัดเจนของภาษา และความสอดคล้องของเนื้อหาเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย นำมาคำนวณหาค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Index of Item Objective Congruence: IOC) ได้ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 0.87 (ค่า IOC หรือ ความเที่ยงตรงที่ยอมรับของข้อคำถาม ควรมีค่าอยู่ระหว่าง 0.50-1.00)

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยให้ศิษย์เก่าสาขาวิชาเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลาที่อาศัยอยู่ภูมิลำเนาในพื้นที่เก็บข้อมูลกับเกษตรกรในพื้นที่โดยการแจกแบบสอบถามให้กับกลุ่มตัวอย่างทำแบบสอบถามด้วยตนเอง สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่สามารถทำแบบสอบถามได้ด้วยตนเองผู้เก็บรวบรวมข้อมูลใช้วิธีการสัมภาษณ์และเขียนบันทึกคำตอบลงในแบบสอบถามให้

5. การวิเคราะห์ข้อมูล นำแบบสอบถามมาตรวจสอบความถูกต้อง จากนั้นนำข้อมูลมาสร้างรหัส บันทึกรหัสข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ และร้อยละ

ผลการวิจัย

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 20 คน (ร้อยละ 69.00) มีอายุอยู่ระหว่าง 51 – 75 ปี จำนวน 15 คน (ร้อยละ 51.72) และอยู่ระหว่าง 25 – 50 ปี จำนวน 14 คน (ร้อยละ 48.28) นับถือศาสนาพุทธ จำนวน 17 คน (ร้อยละ 58.62) และอิสลาม จำนวน 12 คน (ร้อยละ 41.38) สถานภาพสมรส จำนวน 24 คน (ร้อยละ 82.76) จบการศึกษาดำรงการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 21 คน (ร้อยละ 72.42) มีสมาชิกในครัวเรือนระหว่าง 5 – 6 คน จำนวน 16 คน (ร้อยละ 55.17) ประกอบอาชีพหลักทำสวนยางพารา จำนวน 18 คน (ร้อยละ 62.07) และผลิตผักปลอดสารพิษ จำนวน 9 คน (ร้อยละ 31.03) ประกอบอาชีพเสริมผลิตผักปลอดสารพิษ จำนวน 20 คน (ร้อยละ 95.24) มีประสบการณ์การผลิตผักปลอดสารพิษ น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 16 คน (ร้อยละ 55.17) และมีรายได้ครัวเรือนน้อยกว่า 100,000 บาทต่อเดือน จำนวน 19 คน (ร้อยละ 65.52)

ข้อมูลสภาพการผลิตผักปลอดสารพิษในอำเภอแม่ลาน จังหวัดปัตตานี

การผลิตผักปลอดสารพิษในอำเภอแม่ลาน จังหวัดปัตตานี ส่วนใหญ่ใช้เงินทุนและที่ดินของครัวเรือนตนเอง จำนวน 28 คน (ร้อยละ 96.55) และจำนวน 21 คน (ร้อยละ 72.41) ขนาดพื้นที่ผลิตน้อยกว่า 5 ไร่ จำนวน 28 คน (ร้อยละ 96.55) ใช้แรงงานในครัวเรือน จำนวน 1 – 2 คน จำนวน 24 คน (ร้อยละ 82.76) น้ำจากแหล่งธรรมชาติจะถูกนำมาใช้เป็นหลักและเสริมด้วยน้ำประปา ซื้อเมล็ดพันธุ์ผักจากร้านจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ในชุมชน จำนวน 29 คน (ร้อยละ 80.56) ผลิตผักปลอดสารพิษ จำนวน 2 – 4 ชนิดในพื้นที่เดียวกัน จำนวน 17 คน (ร้อยละ 58.62) โดยวิธีการยกแปลงและขุดหลุมปลูก จำนวน 29 คน (ร้อยละ 96.67) ผลิตผักเศรษฐกิจและผักพื้นบ้าน จำนวน 15 ชนิด ผักที่มีการผลิตมากที่สุด 5 อันดับแรก ได้แก่ แตงกวา พริกชี้หนู ถั่วฝักยาว ผักบุ้ง และมันขี้หนู ให้น้ำด้วยสายยาง จำนวน 15 คน (ร้อยละ 41.67) และบัวรดน้ำ จำนวน 12 คน (ร้อยละ 33.33) ใช้ปุ๋ยอินทรีย์และปุ๋ยเคมีในการปรับปรุงดินและการเจริญเติบโตของผัก จำนวน 29 คน (ร้อยละ 65.91) และจำนวน 14 คน (ร้อยละ 31.82) มีการป้องกันและกำจัดวัชพืช จำนวน 27 คน (ร้อยละ 93.10) โดยการถอน และใช้จอบจิก และไม่มีการป้องกันและกำจัดวัชพืช จำนวน 2 คน (ร้อยละ 6.90) มีการป้องกันและกำจัดศัตรูพืช จำนวน 17 คน (ร้อยละ 58.62) โดยการใส่สารสกัดจากพืชและสารเคมี และไม่มีการป้องกันและกำจัดศัตรูพืช จำนวน 12 คน (ร้อยละ

41.38) การ เก็บเกี่ยวผลผลิตพิจารณาจากการนับอายุจากวันปลูกจนถึงวันเก็บเกี่ยวผลผลิตร่วมกับการประมาณด้วยสายตา และระยะเวลาที่ปลอดภัย ผลผลิตจะขายปลีกให้กับผู้บริโภคในชุมชน จำนวน 20 คน (ร้อยละ 58.82) และขายส่งให้กับพ่อค้าคนกลางในพื้นที่ จำนวน 14 คน (ร้อยละ 41.18) มีรายได้จากการจำหน่ายผลผลิตผักปลอดสารพิษน้อยกว่า 50,000 บาทต่อปี จำนวน 15 คน (ร้อยละ 51.72) และ 50,000 – 100,000 บาทต่อปี จำนวน 14 คน (ร้อยละ 48.28) การผลิตผักปลอดสารพิษทั้งหมดยังไม่ได้รับรองมาตรฐาน และเกษตรกรส่วนใหญ่ยังไม่ได้รับการช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการผลิตผักปลอดสารพิษ จำนวน 20 คน (ร้อยละ 68.97) (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 ข้อมูลสภาพการผลิตผักปลอดสารพิษในอำเภอแม่ลาน จังหวัดปัตตานี

รายการ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ปัจจัยการผลิต		
เงินทุน		
เงินทุนของครัวเรือนตนเอง	28	96.55
เงินทุนของครัวเรือนตนเองร่วมกับการกู้ยืมจากเพื่อนบ้าน	1	3.45
กรรมสิทธิ์ที่ดิน		
ที่ดินของครัวเรือนตนเอง	21	72.41
ที่ดินสาธารณะหรือบุคคลอื่นอนุญาตให้ทำประโยชน์	6	20.69
ที่ดินเช่าโดยจ่ายค่าเช่าเป็นรายปี	2	6.90
ขนาดพื้นที่		
น้อยกว่า 1 ไร่	11	37.93
1 – 5 ไร่	17	58.62
6 – 10 ไร่	0	0.00
มากกว่า 10 ไร่	1	3.45
แรงงาน		
แรงงานในครัวเรือน	29	96.67
แรงงานญาติพี่น้อง	1	3.33
จำนวนแรงงาน		
1 คน	6	20.69
2 คน	18	62.07
3 คน	4	13.79
4 คน	1	3.45
แหล่งน้ำในการผลิต		
แหล่งน้ำธรรมชาติ (น้ำฝน, แม่น้ำ, ลำคลอง)	13	44.83
สระน้ำ	4	13.79
น้ำบาดาล	6	20.69
แหล่งที่มาของเมล็ดพันธุ์ผัก		
ร้านจำหน่ายเมล็ดพันธุ์	29	80.56
การเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์ไว้ใช้เอง	5	13.89
การสนับสนุนเมล็ดพันธุ์	2	5.55
กระบวนการผลิต		
รูปแบบการผลิต		
การผลิตผักเชิงเดี่ยว	12	41.38
การผลิตผักผสมผสาน (ตั้งแต่ 2 – 4 ชนิด)	17	58.62

ตารางที่ 1 (ต่อ)

รายการ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
วิธีการปลูก		
การปลูกบนพื้นดินโดยการยกแปลงและชุดหลุมปลูก	29	96.67
การปลูกแบบยกแคร่หรือโต๊ะปลูก	1	3.33
ชนิดผักที่ผลิต (5 อันดับแรก)		
แตงกวา	12	22.64
พริกชี้หนู	7	13.20
ถั่วฝักยาว	6	11.32
ผักบุ้ง	6	11.32
มันชี้หนู	3	5.66
วิธีการให้น้ำ		
การใช้บัวรดน้ำ	12	33.33
การใช้สายยางรดน้ำ	15	41.67
การให้น้ำระบบน้ำพุ่ง	1	2.78
การให้น้ำระบบน้ำหยด	6	16.67
การให้น้ำระบบสปริงเกอร์	2	5.55
การใส่ปุ๋ย		
ปุ๋ยอินทรีย์	29	65.91
ปุ๋ยเคมี	14	31.82
ปุ๋ยชีวภาพ	1	2.27
การป้องกันและกำจัดวัชพืช		
มีการป้องกันและกำจัดวัชพืช	27	93.10
ถอน	14	37.84
ใช้จอบถาก	13	35.13
ใช้พลาสติกคลุมแปลงปลูก	6	16.22
ตัดด้วยเครื่องตัดหญ้า	4	10.81
ไม่มีการป้องกันและกำจัดวัชพืช	2	6.90
การป้องกันและกำจัดศัตรูพืช		
มีการป้องกันและกำจัดศัตรูพืช	17	58.62
สารสกัดจากพืช	6	30.00
สารเคมี	5	25.00
กับดักกาวเหนียว	4	20.00
สารชีวภัณฑ์	4	20.00
จับด้วยมือ	1	5.00
ไม่มีการป้องกันและกำจัดศัตรูพืช	12	41.38
การเก็บเกี่ยวผลผลิต		
การนับอายุจากวันปลูกจนถึงวันเก็บเกี่ยว	29	50.00
การประมาณด้วยสายตา	29	50.00
การจำหน่ายและการรับรองมาตรฐาน		
การจำหน่ายผลผลิต		
ขายปลีกในชุมชน	20	58.82
ขายส่งให้กับพ่อค้าคนกลางในพื้นที่	14	41.18

ตารางที่ 1 (ต่อ)

รายการ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
รายได้จากการจำหน่ายผลผลิตผักปลอดสารพิษ		
น้อยกว่า 50,000 บาทต่อปี	15	51.72
50,000 – 100,000 บาทต่อปี	14	48.28
การรับรองมาตรฐาน		
ได้รับ	0	00.00
ไม่ได้รับ	29	100.00
การช่วยเหลือ		
การช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการผลิตผักปลอดสารพิษ		
ได้รับ	9	31.03
ไม่ได้รับ	20	68.97

ปัญหาและอุปสรรคการผลิตผักปลอดสารพิษในอำเภอแม่ลาน จังหวัดปัตตานี

เกษตรกรมีปัญหและอุปสรรคในการผลิตผักปลอดสารพิษ 2 ด้าน ได้แก่ ด้านการผลิตและด้านการตลาด โดยด้านการผลิตมีปัญหาโรคและแมลงศัตรูพืชมากที่สุด รองลงมาคือ วัชพืช ขาดแคลนน้ำสำหรับการผลิตผักในฤดูแล้ง น้ำท่วมขังพื้นที่ผลิตผักในฤดูฝน ขาดเงินลงทุน ส่วนปัญหาด้านการตลาด คือ ปัญหาความไม่แน่นอนของตลาดรับซื้อผลผลิต และราคาผลผลิตตกต่ำ

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามพบว่า เกษตรกรผลิตผักปลอดสารพิษเป็นอาชีพหลัก ร้อยละ 31.03 และเป็นอาชีพเสริมจากการทำสวนยางพารา Rubber Authority of Thailand (2020) กล่าวว่า การสร้างสวนยางพาราในปัจจุบันส่วนใหญ่เป็นการทำเกษตรกรรมแบบปลูกพืชเชิงเดี่ยว ข้อดีของการปลูกพืชเชิงเดี่ยวคือ สามารถจัดการสวนยางพาราได้ง่ายทั้งในเรื่องของการกำจัดวัชพืช การป้องกันการเกิดโรค ตลอดจนการจัดการดินและปุ๋ยในสวนยางพารา ข้อจำกัดของการปลูกพืชเชิงเดี่ยวคือ มีความเสี่ยงสูงต่อการขาดทุนได้ง่ายแม้ว่าบางช่วงจะได้ราคาดีแต่ส่วนใหญ่แล้วจะได้ราคาต่ำ เช่น เกิดโรคระบาดในยางพาราหรือเกิดภัยธรรมชาติในพื้นที่ปลูกยางพารา นอกจากนั้นยังเจอวิกฤตเศรษฐกิจผันผวนราคายางพารา พลิกผันตกต่ำลงมาก ซึ่งเผชิญปัญหาทั่วโลกส่งผลให้เกษตรกรเดือดร้อนมีรายได้ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพโดยเฉพาะเกษตรกรรายย่อย จากข้อจำกัดของการปลูกยางพาราในปัจจุบันสามารถปรับเปลี่ยนการจัดการสวนยางพาราใหม่มาเป็นการสร้างสวนยางพาราแบบผสมผสานโดยการขยายระยะห่างระหว่างแถวหรือใช้ประโยชน์ในระหว่างแถวยางพาราที่มีความกว้างให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยการปลูกพืชชนิดต่าง ๆ ร่วมกับการเลี้ยงสัตว์และหรือทำประมงในสวนยางพารา ทำให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้นและมีเสถียรภาพมากขึ้นจากการวางจำหน่ายผลผลิตอื่น ๆ นอกจากผลผลิตยางพารา มีค่าใช้จ่ายครัวเรือนลดลงจากการบริโภคผลผลิตและการใช้ประโยชน์จากไม้ใช้สอยในสวนยางพารา มีต้นทุนการผลิตยางพาราลดลงจากการลดค่าใช้จ่ายในการกำจัดศัตรูพืชและการจัดการดินปุ๋ยในสวนยางพารา และทำให้เกษตรกรมีงานทำตลอดทั้งปีลดการอพยพแรงงานเกษตรหรือย้ายถิ่นฐานจากชนบทเข้าสู่เมืองหลวงและเมืองใหญ่ เป็นแนวทางในการแก้ปัญหาให้กับเกษตรกรอย่างยั่งยืน จากผลการศึกษาของ Satsue & Phitthayaphinant (2018) พบว่า การทำสวนยางพาราเป็นอาชีพที่สร้างความมั่นคงในอาชีพให้แก่เกษตรกรชาวสวนยางพาราได้ หากราคายางพาราอยู่ในเกณฑ์ดีหรือระดับสูง เกษตรกรชาวสวนยางพาราร้อยละ 42.78 มีการประกอบอาชีพเสริม เพราะรายได้จากการทำสวนยางพาราเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอต่อกับค่าใช้จ่ายในครัวเรือน โดยอาชีพเสริมของเกษตรกรมีความหลากหลาย ซึ่งส่วนใหญ่เป็นอาชีพทางการเกษตร ได้แก่ การปลูกผัก รับจ้างทั่วไป ค่าขาย ธุรกิจส่วนตัว ทำสวนผลไม้ ทำนาข้าว เลี้ยงสัตว์ เช่น สุกร ไก่ โค และปลา สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Liaotrakoon *et al.* (2019) พบว่า เกษตรกรที่ประกอบอาชีพหลักทำนาในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาประกอบอาชีพรองปลูกผัก ซึ่งเป็นอาชีพรองที่มีสำคัญสามารถสร้างรายได้ที่แน่นอนและต่อเนื่องตลอดทั้งปี เช่นเดียวกับผลการศึกษาของ Phromtat (2015) พบว่า เกษตรกรผู้ปลูกผักปลอดภัยในตำบลสิงหนาท อำเภอลาดบัวหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จะปลูกผักเพื่อสร้างรายได้ให้แก่ครอบครัวอีกทางหนึ่ง นอกเหนือจากการทำนาปีละ 2 ครั้ง ซึ่งเป็นรายได้ส่วนใหญ่ ดังนั้นการทำให้อาชีพหลักและอาชีพเสริมประสบ

ความสำเร็จและมีความมั่นคง เกษตรกรควรมีการบริหารจัดการที่ดี มีการวางแผนงานเป็นขั้นตอน บริหารจัดการเวลาอย่างรอบคอบ ไม่ส่งผลกระทบต่ออาชีพหลัก โดยอาชีพหลักเป็นงานที่มีรายได้ประจำเพื่อเลี้ยงตนเองและครอบครัวในการดำเนินชีวิต ส่วนอาชีพเสริมเป็นการเพิ่มช่องทางรายรับอีกหนึ่งช่องทาง ที่ทำให้ชีวิตมีความมั่นคงมากขึ้น ตามศักยภาพของตนเอง

จากการศึกษาสภาพการผลิตผักปลอดสารพิษในอำเภอแม่ลาน จังหวัดปัตตานีพบว่า เกษตรกรมีการใช้ปุ๋ยอินทรีย์และปุ๋ยเคมีในการปรับปรุงดินและการเจริญเติบโตของผัก ส่วนการป้องกันและกำจัดศัตรูพืชใช้สารสกัดจากพืชและสารเคมี สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Phromtat (2015) พบว่า กระบวนการผลิตผักปลอดภัยเกษตรกรยังมีการใส่ปุ๋ยเคมี มีการฉีดพ่นยาฆ่าแมลงทั้งสารเคมีและใช้สารชีวภาพช่วยอีกทางหนึ่ง เช่น สารสกัดจากสะเดา สาบเสือ และผงการอง เป็นต้น เช่นเดียวกับผลการศึกษาของ Liaotrakoon *et al.* (2019); Srichaiwong *et al.* (2021) พบว่า เกษตรกรผลิตผักปลอดภัยมีการใช้สารเคมีในแปลงผลิตผัก โดยมากเป็นลักษณะของการผสมผสานระหว่างการใช้สารเคมีและสารชีวภาพ เพื่อให้ได้ปริมาณและคุณภาพผลผลิตเกษตรตามความต้องการของผู้บริโภค ดังนั้นการควบคุมการใช้สารเคมีหรือลดการใช้สารเคมีโดยใช้สารชีวภาพควบคู่กันไป และมีการวางแผนการผลิต เพื่อให้ผลผลิตที่ได้มีปริมาณสารเคมีที่ไม่เป็นอันตรายต่อผู้บริโภคหรือได้ผลผลิตที่ไม่มีสารเคมีตกค้างหรือปลอดสารเคมี จะพัฒนาไปสู่การผลิตผักปลอดภัยจากสารพิษที่เป็นไปตามมาตรฐานคุณภาพตามที่ตลาดและผู้บริโภคต้องการ

สำหรับการรับรองมาตรฐานพบว่า การผลิตผักปลอดสารพิษทั้งหมดยังไม่ได้ขอรับรองมาตรฐาน สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Liaotrakoon *et al.* (2019) พบว่า ผักส่วนใหญ่ที่ปลูกในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ยังไม่ได้รับการรับรองมาตรฐาน เช่น มีเกษตรกรที่ปลูกกะเพรา จำนวน 83 ราย ได้รับการรับรองมาตรฐาน 6 ราย (ร้อยละ 7.23) และไม่ได้รับการรับรองมาตรฐาน จำนวน 77 คน (ร้อยละ 92.77) เช่นเดียวกับผลการศึกษาของ Thiewkrathoke (2015) พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีการขอรับรองมาตรฐานการผลิตจากหน่วยงานราชการ (ร้อยละ 85.71) มีเพียงบางส่วนที่มีการขอรับรองมาตรฐาน GAP (ร้อยละ 11.54) มาตรฐาน Organic Thailand และอาหารปลอดภัย (ร้อยละ 0.55) ซึ่งส่วนใหญ่พบปัญหาเกี่ยวกับการขอรับรองมาตรฐานการผลิต (ร้อยละ 63.80) ไม่ทราบขั้นตอนการขอรับรองมาตรฐาน (ร้อยละ 48.15) ไม่ทราบเกณฑ์กำหนดการขอรับรองมาตรฐาน (ร้อยละ 22.96) และการขอรับรองมาตรฐานมีขั้นตอนยุ่งยาก (ร้อยละ 14.07)

จากการศึกษาปัญหาและอุปสรรคการผลิตปลอดสารพิษในอำเภอแม่ลาน จังหวัดปัตตานีพบว่า เกษตรกรมีปัญหาและอุปสรรคในการผลิตผักปลอดสารพิษ 2 ด้าน ได้แก่ ด้านการผลิตและด้านการตลาด ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Phromtat (2015) พบว่า ปัญหาและอุปสรรคด้านการผลิต สภาพอากาศที่มีความแปรปรวน เช่น ฝนตกชุก ฝนแล้ง เป็นต้น และผลผลิตได้รับความเสียหายจากแมลงที่เป็นศัตรู และด้านการตลาด คำสั่งซื้อที่ไม่มีความแน่นอนของประเทศปลายทาง ทำให้เกษตรกรประสบภาวะผลผลิตล้นหรือขาดตลาด ผลผลิตจะส่งขายไปยังสหภาพยุโรปที่มีกฎระเบียบเข้มงวดซึ่งมีผลทำให้เกษตรกรเสียตลาดที่สำคัญ และความไม่แน่นอนของสินค้าเกษตรทำให้ผลผลิตล้นตลาด ราคาถูกลง หรือในทางตรงกันข้ามหากผลผลิตเป็นที่ต้องการของตลาดหรือขาดแคลน ราคาจะสูงขึ้น เช่นเดียวกับผลการศึกษาของ Phankhong *et al.* (2015) พบว่า ปัญหาและอุปสรรคการผลิตผักปลอดภัยจากสารพิษ คือ ราคาพืชผลตกต่ำ ไม่มีอำนาจต่อรองราคา คุณภาพของผลผลิตศัตรูพืช และการขาดเงินทุนหมุนเวียนในช่วงที่ราคาพืชผลตกต่ำ และผลการศึกษาของ Chaithima *et al.* (2019) พบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการผลิตผักปลอดสารพิษ คือ ปัจจัยการผลิตมีราคาสูง การขาดแคลนน้ำ และปัญหาเกี่ยวกับโรคและแมลงรบกวน

สรุปผลการวิจัย

จากผลการวิจัยครั้งนี้สามารถสรุปได้ว่า เกษตรกรในอำเภอแม่ลาน จังหวัดปัตตานี ส่วนใหญ่ผลิตผักปลอดสารพิษเป็นอาชีพเสริมจากการประกอบอาชีพหลักทำสวนยางพารา เกษตรกรจะทำการผลิตผักปลอดสารพิษแบบผสมผสาน โดยการใช้สารเคมีและสารอินทรีย์ ในการปรับปรุงดิน การเจริญเติบโตของผัก และการป้องกันและกำจัดศัตรูพืช เกษตรกรผลิตผักปลอดสารพิษทั้งหมดยังไม่ได้ขอรับรองมาตรฐาน สำหรับปัญหาและอุปสรรคในการผลิตผักปลอดสารพิษ มี 2 ด้าน คือ ด้านการผลิตและด้านการตลาด ปัญหาโรคและแมลงศัตรูพืชเป็นปัญหาสำคัญและพบมากที่สุดในการผลิตผักปลอดสารพิษ

ข้อเสนอแนะ

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ความรู้ และสนับสนุนการจัดการสวนยางพาราโดยการสร้างสวนยางพาราแบบผสมผสาน โดยการปลูกพืชชนิดต่างๆ ร่วมกับการเลี้ยงสัตว์และหรือทำการประมงในสวนยางพารา เพื่อลดต้นทุนในการผลิตเพิ่มรายได้

ให้แก่เจ้าของสวนตลอดจนการรักษาสมดุลทางธรรมชาติและใช้ประโยชน์จากพื้นที่ให้คุ้มค่าที่สุด ทั้งนี้กิจกรรมเหล่านี้ต้องไม่มีผลกระทบต่อการเจริญเติบโตของต้นยางพาราทุกระยะการเจริญเติบโต และต้องไม่มีผลกระทบต่อปริมาณและคุณภาพผลผลิต รวมถึงผลกระทบต่ออื่นๆ ทางสิ่งแวดล้อม

2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ความรู้ และสนับสนุนการพัฒนากระบวนการผลิตผักปลอดสารพิษให้ได้คุณภาพสอดคล้องกับความต้องการของตลาดและผู้บริโภค และได้รับการรับรองมาตรฐาน การจัดหาตลาดและช่องทางในการจำหน่ายผลผลิตผักปลอดสารพิษให้กับเกษตรกรเพิ่มมากขึ้น

3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ความรู้ สนับสนุนและส่งเสริมการใช้หลักการป้องกันและกำจัดศัตรูพืชโดยวิธีการผสมผสานหรือชีวภาพทดแทนการใช้สารเคมี สร้างความตระหนักและจิตสำนึกที่ดีให้กับเกษตรกรในการใช้สารเคมีให้ถูกวิธีโดยชี้ให้เห็นถึงผลเสียของการใช้สารเคมีและพิษภัยของสารเคมีที่เกิดขึ้นนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อความปลอดภัยต่อชีวิตและสิ่งแวดล้อมต่อไป จนทำให้เกษตรกรลด ละ และเลิกใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืชอย่างยั่งยืนต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้เป็นผลการศึกษาส่วนหนึ่งจากโครงการวิจัย เรื่องการพัฒนากระบวนการผลิตสินค้าเกษตรแบบมีส่วนร่วมในพื้นที่อำเภอแม่ลาน จังหวัดปัตตานี โดยได้รับการสนับสนุนทุนการวิจัยจากคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและการเกษตร มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ปีงบประมาณ 2564

เอกสารอ้างอิง

- Bureau of Occupational and Environmental Disease. (2021). *Disease and health hazard surveillance, prevention and control for informal workers, situation report on in 2020* [Online]. Retrieved May 14, 2022, from: <http://envocc.ddc.moph.go.th/uploads/galleries3/202105/> (in Thai)
- Chaithima, W., Chalaphol, J., Sirisunyaluck, R. & Pastpipatkul, P. (2019). Farmer's opinions on pesticide free vegetable growing in Saraphi District, Chiang Mai Province. *Khon Kaen Agriculture Journal*, 47 (Suppl.1), 191-198. (in Thai)
- Charoensuk, C., Charoensuk, A., Chotklang, A., Sawangngam, N., Suksamrit, J. & Meenoi, P. (2016). Demand and consuming behavior of consumers in Chombueng District on the non-toxic agricultural products. *The 4th Muban Chombueng Rajabhat University's National Conference 2016*, March 1, 2016. Ratchaburi: Muban Chombueng Rajabhat University. (in Thai)
- Department of Agricultural Extension. (2022). *Pesticide free vegetable* [Online]. Retrieved July 3, 2022, from: <http://esc.doe.go.th/wp-content/uploads/2015/02/veg-pod-san-pis.pdf> (in Thai)
- Khatiya, S., Fungfuang, T. & Watanarawee, W. (2019). Consumers' behavior demand for organic vegetable in Muang District, Chiang Rai Province. *2nd Faculty of Humanities and Social Science, Songkhla Rajabhat University Conference*, August 5-6, 2019. Songkhla: Songkhla Rajabhat University. (in Thai)
- Liaotrakoon, W., Liaotrakoon, V., Wongsangthum, W. & Duamkhanmanee, R. (2019). Behavior of vegetable production and attitude towards safe vegetable production of farmers in Phra Nakhon Si Ayutthaya Province. *Khon Kaen Agriculture Journal*, 47(5), 1045-1056. (in Thai)
- Mae Lan District Agricultural Extension. (2021). *Registered vegetable farmer data and adjusted farmer registration classified by land with and without certificate of ownership*, Department of Agricultural Extension. (in Thai)
- Phankhong, T., Jantaratit, J. & Suwan-on, K. (2015). Analysis of cost return and an efficiency of pesticide-safe vegetables productivity in Bangriang Sub-District, Khuan Niang District, Songkhla Province. *Srinakharinwirot Research and Development (Journal of Humanities and Social Sciences)*, 7(13), 63-70. (in Thai)

- Phromtat, D. (2015). Farmer's behavior of safety vegetable production Phra Nakhorn Sri Ayutthaya Province. *Journal of Thai Interdisciplinary Research*, 10(3), 9-16. (in Thai)
- Rubber Authority of Thailand. (2020). *Principle of integrated rubber plantation* (1st ed.). Bangkok: New Thammada Printing. (in Thai)
- Satsue, P. & Phitthayaphinant, P. (2018). Factors related to change in quality of life of para-rubber farmers from low para-rubber prices problem in Srinakharin District, Phatthalung Province. *Journal of Humanities and Social Sciences Mahasarakham University*, 37(3), 71-84. (in Thai)
- Srichaiwong, P., Intaraprajob, I., Chanphong, S., Photisuwanpanya, T. & Phalapol, C. (2021). The behavior of farmers' safe vegetables production in Na Siaw Sub-District, Mueang District, Chaiyaphum Province. *Journal of Modern Learning Development*, 6(6), 296-307. (in Thai)
- The Office of Agriculture Regulation. (2022). *Report summary of imported agricultural hazardous substances in 2021* [Online]. Retrieved May 14, 2022, from: <https://www.doa.go.th/ard/> (in Thai)
- Thiewkrathoke, J. (2015). Problems and needs in occupational development of vegetable growing farmers in Tumbon Buangbon, Amphoe Nongsuea, Changwat Pathum thani. *Veridian E-Journal, Silpakorn University (Humanities, Social Sciences and arts)*, 8(1), 770-788. (in Thai)